

Ewa Rzepecka-Woźniak

Śmiertelne przypadki pogryzienia przez psy

Dog-bite related deaths

Z Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej CM UJ
p.o. Kierownik Katedry: prof. dr hab. n. med. Małgorzata Kłys
Kierownik Zakładu: dr hab. med. Jerzy Kunz

Przedstawiono dwa przypadki śmiertelnych pogryzień przez psy. Ofiarami były dzieci w najmłodszej grupie wiekowej – noworodek i niemowlę w 2 miesiącu życia. W jednym przypadku obrażenia spowodowane zostały przez małe szczenię, a w drugim przez trzy psy spokrewnione ze sobą.

The author presents two cases of fatal dog bites. In both, the casualties were small children: a newborn and a two-month infant. In the first case, the injuries were inflicted by a puppy, in the second, by three blood-related dogs kept at home.

Słowa kluczowe: śmiertelne pogryzienie przez psy, obrażenia, ślady pogryzień
Keywords: fatal dog bite, injuries, bitemarks

W ostatnim dziesięcioleciu w krakowskiej Katedrze i Zakładzie Medycyny Sądowej trzykrotnie przeprowadzono badania pośmiertne ofiar pogryzienia przez psy. W Polsce prawie co roku notuje się kilka przypadków śmiertelnych ofiar pogryzienia przez psy. Nie prowadzi się natomiast statystyk dotyczących agresywnych zachowań zwierząt, zarówno pod względem rasy, wielkości psa, jego wieku, jak i zaatakowanej ofiary.

Każdy śmiertelny przypadek pogryzienia przez psy wymaga sądowno-lekarskiej oceny tak mechanizmu i przyczyny zgonu jak i w szczególności rozstrzygnięcia o przyżyciowości obrażeń.

Prezentowane przypadki dotyczą śmiertelnych pogryzień przez psy osób w najmłodszej grupie wiekowej – noworodka i niemowlęcia. Pierwszy przy-

padek jest wyjątkowy z uwagi na napastnika 4-miesięczną sukę, mieszańca. Drugi przypadek dotyczy obrażeń śmiertelnych u 2-tygodniowego noworodka spowodowanych atakiem sfory psów. W obu przypadkach zdarzenia rozegrały się w domu, a psy były własnością domowników.

Przypadek I

Zdarzenie rozegrało się w jednej z miejscowości południowej Polski w 2001 roku. W mieszkaniu ujawniono zwłoki 68-dniowego niemowlęcia płci męskiej. Dziecko ubrane w koszulkę, sweterek owinięte pieluszką i w beciku znaleziono martwe w wózku. Becik i pieluszka zabrudzone były krwią. W czasie oględzin zwłok na miejscu znalezienia opisano stężenie pośmiertne w dużych stawach i plamy pośmiertne opadowe na plecach nie ustępujące po ucisku palcem. Na lewej kończynie dolnej w rejonie stawu kolanowego opisano rozległą ranę szarpaną z ubytkiem tkanek. Poza tym na pozostałych kończynach i na twarzy opisano liczne otarcia naskórka.

Sekcję zwłok dziecka przeprowadził patomorfolog. W protokole oględzin i sekcji zwłok poza raną na lewej kończynie dolnej odnotowano także na kończynach górnych otarcia naskórka w postaci płytkich ran szarpanych z towarzyszącymi podbiegnięciami krwawymi. Ponadto na prawej kończynie dolnej otarcia naskórka w postaci płytkich ran szarpanych na powierzchni przednio-bocznej i tylnoprzyszrodkowej podudzia oraz nieliczne na udzie i stopie. Drobne punktowate rany obecne były także na lewym policzku i przed lewą małżowiną uszną. Odnotowano poza tym błądliwość powłok i narządów wewnętrznych.

Ryc. 1. Obrażenia kończyn dolnych 2-miesięcznego niemowlęcia.

Fig. 1. Bite injuries of lower limbs of the two-month infant.

Przesłuchiwany ojciec dziecka zeznał, że wraz z żoną w dniu krytycznego zdarzenia pili alkohol. O godzinie 21.00 położył dziecko spać na wersalce. Około północy zauważył, że dziecko jest pogryzione i nie daje oznak życia. Wraz z żoną, po odkryciu śmierci dziecka próbowali popełnić samobójstwo, tłumacząc motyw targnięcia się na życie w pozostawionym liście.

W mieszkaniu małżeństwa przebywał pies – suka, mieszaniec krótkowłosa, maści jasnobeżowej, mający około 4 miesiące (zębienie mleczne), wagi 6 kg, w dobrym stanie utrzymania i odżywienia. W dniu ujawnienia zwłok zarządkowano wykonanie eutanazji psa i przeprowadzenie sekcji zwierzęcia. Badanie to wykonano trzy godziny po ujawnieniu zwłok. W żołądku zwierzęcia znaleziono fragmenty ziemniaków i cebuli oraz śluzowatą treść; w dwunastnicy gęstą żółtawobiałą, śluzowatą treść bez cząstek stałych. Jelit nie otwierano. Zwłoki psa wraz z zabezpieczonymi materiałami oraz lewą kończyną dolną dziecka odciętą w czasie sekcji zwłok przekazano do krakowskiej Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej celem przeprowadzenia dalszych badań, dotyczących głównie wyjaśnienia mechanizmu powstania obrażeń.

Podczas oględzin stwierdzono: w rejonie stawu kolanowego od przodu rozległy, głęboki ubytek tkanek, ziejący bardziej od boku. Brzegi ubytku były nieregularne ciemnobrunatne, od strony bocznej i przyśrodkowej z poszarpanymi fragmentami skóry, w dnie ubytku tkanki nieregularnie poszarpane. Od strony przyśrodkowej ubytku w rejonie dolnego brzegu stwierdzono pięć powierzchownych ranek układających się regularnie łukowato, wypukłością łuku zwróconych ku stronie przyśrodkowej. Ponadto opisano na przedniej powierzchni uda powyżej ubytku rozsiane, liczne, punktowate otarcia naskórka oraz pojedyncze rysowate o różnokierunkowym

przebiegu. Na podudziu – okężnie – bardzo liczne zachodzące na siebie ciemnobrunatne, rysowate otarcia naskórka. Wyraźnie intensywniejsze zmiany na bocznej powierzchni podudzia. Praktycznie tylko na tylnoprzyśrodkowej powierzchni podudzia skóra była wolna od zmian, blada z pojedynczymi otarciami naskórka. Pojedyncze, rysowate otarcia naskórka odnotowano także na stopie.

Skórę kończyny odpreparowano i zabezpieczono w roztworze formaliny. Tkanki i mięśnie preparowano warstwowo, stwierdzając ubytki w mięśniach uda w części dalszej od przodu oraz w mięśniach podudzia w części bliższej, brzegi ubytków były nieregularne, poszarpane. Stwierdzono brak rzepki i ubytki w zakresie kości udowej i obu kości podudzia. Do badania mikroskopowego pobrano wycinki tkanek z rejonu obrażeń. W badaniu stwierdzono ogniskową martwicę tkanki, zwłaszcza mięśniowej, z rozległymi wylewami krwawymi i odczynem komórkowym, głównie leukocytnym, a w jednym z większych naczyń masy zakrzepu.

Dostarczoną do badań głowę psa wymacerowano, a następnie zrekonstruowano uzębienie. Przeprowadzono badania porównawcze z uwzględnieniem parametrów i kształtu uzębienia oraz stwierdzonych obrażeń. W niektórych miejscach uzyskano zgodność układu i parametrów zębów ze śladami na skórze.

Badania innych dowodów rzeczowych przeprowadzono poza Katedrą. Zgodnie z decyzją Prokuratury odstąpiono od badań genetycznych treści żołądkowej i dwunastniczej zabezpieczonej podczas sekcji psa oraz kału psa znalezionej na miejscu zdarzenia. Wykonano badanie materiału genetycznego wyizolowanego z wymazu z pyska psa nie wykazując obecności materiału pochodzącego od człowieka.

Przypadek II

Zdarzenie kolejne miało miejsce we wrześniu 2004 roku. Matka pozostawiła 20-dniowego noworodka płci męskiej śpiącego w wózku, w mieszkaniu, w którym obecne były trzy dorosłe psy – suki rasy owczarek niemiecki („matka i córki”). Po około 20 minutach nieobecności w domu matka zastała w pokoju syna wszystkie psy szarpiące na podłodze ciało noworodka. Odgonione psy uciekły, nie przejawiając agresji wobec właścicielki. Na miejscu przeprowadzono oględziny. Zwłoki dziecka przekazano do krakowskiej Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej celem przeprowadzenia badań pośmiertnych. Wszystkie psy zostały poddane eutanazji. Ich zwłoki zabezpieczono zarówno do badań weterynaryjnych jak i sądowo-lekarskich.

Podczas oględzin i sekcji zwłok noworodka stwierdzono rozległe ubytki w zakresie głowy doty-

część twarzy i szczytu głowy. Braki obejmowały zarówno powłoki, kości jak i tkanki miękkie oraz całe mózgowie. Brzegi ubytków były poszarpane, nieregularne, bez wyraźnych podbiegnięć krwawych. Na prawym ramieniu obecna była rozległa, poszarpana rana z ubytkami powłok, tkanek miękkich i mięśni. Widoczna odsłonięta z tkanek prawa kość ramienna wykazywała złamanie w części bliższej podgłowowo o poszarpanych brzegach linii przełomu. Ponadto stwierdzono podbiegnięcia krwawe i otarcia naskórka powłok klatki piersiowej oraz lewego przedramienia i prawej kończyny dolnej. Nie stwierdzono plam pośmiertnych opadowych, a narządy wewnętrzne były blade.

Ryc. 2. Obrażenia głowy i prawego ramienia noworodka.
Fig. 2. Bite injuries of the head and right arm of the newborn.

Do Katedry po weterynaryjnych badaniach pośmiertnych psów przekazano podwiązane żołądki i jelita trzech psów zidentyfikowanych według tatuaży usznych. W żołądkach wszystkich trzech psów znaleziono elementy odpowiadające budowę strukturalną głowy niemowlęcia. Najwięcej fragmentów znaleziono w żołądku najstarszej suki (oznaczonej numerem 1), duże fragmenty skóry nieowłosionej powłok twarzy i skóry owłosionej. Wśród tkanek zachowana była prawa gałka oczna, praktycznie cały język z fragmentem żuchwy oraz liczne fragmenty kości czaszki. W żołądkach młodszych suk (oznaczonych numerami 2 i 3) znaleziono wyraźnie mniej podobnych fragmentów. Badania genetyczne potwierdziły zgodność obserwacji.

W obu przypadkach nie przeprowadzono badań toksykologicznych.

Ryc. 3. a, b, c. Fragmenty głowy noworodka znalezione w żołądkach psów.

Fig. 3. a, b, c. Fragments of the head of the newborn found in the gastric contents of the three dogs.

OMÓWIENIE

Każde zwierzę może przejawiać agresję wobec człowieka. Agresja zaś może przybierać różne formy i wynikać z różnych motywów. Niekiedy skłonność do zachowań agresywnych jest elementem pożądanym głównie w aspekcie specjalnego przeznaczenia psa. Zachowania agresywne mogą wynikać z najbardziej podstawowych instynktów związanych z poczuciem bezpieczeństwa, a zatem strach, ból czy naruszenie terytorium mogą wywoływać takie reakcje jako element samoobrony. Inne typy agresji szeroko omawiane w piśmiennictwie fachowym, to agresja konkurencyjna, łowcza czy matczyzna [1].

Większość doniesień i statystycznych analiz uwzględniających zarówno ofiary jak i atakujące psy odnosi się do zestawień amerykańskich opracowywanych corocznie [2]. Publikowane dane wskazują, że w latach 1989-1994 zarejestrowano w USA 109 przypadków zgonów wskutek pogryzienia przez psy, z tego 57 % stanowiły przypadki pogryzień dzieci poniżej 10 roku życia [3]. Opracowania obejmujące lata wcześniejsze 1979-1988 wymieniają 159 odnotowanych śmiertelnych ofiar agresji psów, z czego 70 % dotyczyło dzieci poniżej 10 roku życia [4]. Ilość przypadków pogryzień przez psy w USA szacuje się na około 4,5 miliona rocznie, z czego około 800 tysięcy wymaga interwencji lekarskiej. Dzieci nie tylko są częstszymi ofiarami, ale też i częściej (w 26 %) niż dorośli (w 12 %) wymagają pomocy medycznej [5]. Statystyki amerykańskie wskazują, że najbardziej agresywnymi rasami psów, których atak kończył się śmiercią ofiary, były rasy: pit bull, rottweiler i owczarek niemiecki. Jednakże i psy innych ras oraz mieszańce wymieniane są w takich statystykach [6, 7, 8].

Każdy przypadek pogryzienia przez psy winien obejmować wielodyscyplinarną analizę zarówno pod względem sądowo-lekarskim jak i pod kątem oceny zachowania się psa lub psów [9, 10, 11]. Szczególnie groźny z uwagi na charakter jest atak sfory psów, niezależnie bowiem od ofiary, w takich przypadkach obrażenia są masywne [12, 13, 14]. Obrażenia głowy i szyi oraz czaszkowo-mózgowe takie, jak w drugim z omawianych przypadków, są częste w grupie najmłodszych ofiar [15, 16, 17]. Przyczyną zgonu w przypadkach pogryzień jest najczęściej wykrwawienie z dużych naczyń [18]. Mechanizm powstania obrażeń przy obecności charakterystycznych cech może być rozstrzygnięty w badaniach porównawczych uwzględniających użębienie zwierzęcia [19]. Ważna jest, a niejednokrotnie trudna do rozstrzygnięcia przyżyciowość ob-

rażeń i przyczyna zgonu, zwłaszcza przy próbach ukrycia przypadku zabójstwa czy też maltretowania dziecka lub w przypadkach zwłok przeobrażonych [20, 21, 22, 23, 24]. Należy także zwrócić uwagę na możliwość odległych powikłań pogryzienia przez psy wskutek zakażeń odzwierzęcych [25, 26].

Przedstawione przypadki ilustrują przede wszystkim niefrasobliwość i brak wyobraźni właścicieli psów. Jakkolwiek pierwszy przypadek trudno zakwalifikować jako typowy atak agresji, dotyczy on bowiem osobnika – psa młodego w trakcie rozwoju psychicznego jak i fizycznego, to drugi z przytoczonych przypadków – psów atakujących w grupie, zjadających zdobycz, typowy jest dla agresji łowczej. Ten typ agresji wymierzony jest w ofiary (częściej zwierzęta), z którymi psy nie są wcześniej zapoznane – zsocjalizowane [1].

W prezentowanych przypadkach prokuratura wniosła do Sądu akt oskarżenia przeciwko opiekunom. W obu przypadkach oskarżeni przyznali się do winy. Sąd wydał wyroki skazujące.

PIŚMIENNICTWO

1. Borkowski T.: Agresja. Pies, dwumiesięcznik ZKwP, 1999, 6 (278).
2. Dog-bite-related fatalities-United States, 1995-1996. From the Centers for Disease Control and Prevention. JAMA, 1997, 278(4), 278-279.
3. Sacks J. J., Lockwood R., Hornreich J., Sattin R.: Fatal dog attacks, 1989-1994. Pediatrics, 1996, 97(6), 891-895.
4. Sacks J. J., Sattin R. W., Bonzo S. E.: Dog-bite-related fatalities from 1979 through 1988. JAMA, 1989, 262(11), 1489-1492.
5. Voelker R.: Dog bites recognized as public health problem. JAMA, 277(4), 278-280.
6. Gershman K. A., Sacks J. J., Wright J. C.: Which dogs bite? A case control study of risk factors. Pediatrics, 1994, 93(6), 913-917.
7. Jarret P.: Which dog bite?, Arch. Emerg. Med., 1991, 8(1), 33-35.
8. Sacks J. J., Sinclair L., Gilchirst J., Golab G. C., Lockwood R.: Breeds of dogs involved in fatal human attacks in the United States between 1979-1998. J. Am. Vet. Med. Assoc., 2000, 217(6), 836-840.
9. Clark M. A., Sandusky G. E., Hawley D. A., Pless J. E., Fardal P. M., Tate L. R.: Fatal and near-fatal animal bite injuries. J. Forensic Sci. 1991, 36(4), 1256-1261.
10. De Munnynck K., Van de Voorde W.: Forensic approach of fatal dog attacks: a case report and

literature review. *Int. J. Legal Med.* 2002, 116, 295-300.

11. Lauridson J. R., Myers L.: Evaluation of fatal dog bites: the view of the medical examiner and animal behaviorist. *J. Forensic Sci.* 1993, 38(3), 726-731.

12. Kneafsey B., Condon K. C.: Severe dog-bite injuries, introducing the concept of pack attack: a literature review and seven case reports. *Injury*, 1995, 26(1), 37-41.

13. Avis S. P.: Dog pack attack: hunting humans. *Am. J. Forensic Med. Pathol.* 1999, 20(3), 243-246.

14. Wong J. K., Blenkinsop B., Sweet J., Wood R. E.: A comparison of bite mark injuries between fatal wolf and domestic dog attacks, *J. Forensic Odonto-Stomatol.*, 1999, 17(1), 10-15.

15. Gandhi R. R., Liebman M. A., Stafford B. L., Stafford P. W.: Dog bite injuries in children: a preliminary survey. *Am. Surg.*, 1999, 65(9), 863-864.

16. Wilberger J. E., Pang D.: Craniocerebral injuries from dog bite in an infant. *Neurosurgery*, 1981, 9(4), 426-428.

17. Wilberger J. E., Pang D.: Craniocerebral injuries from dog bites. *JAMA*, 1983, 249(19), 2685-2688.

18. Bux R. C., McDowell J. D.: Death due to attack from chow dog. *Am. J. Forensic Med. Pathol.* 1992, 13(4), 305-308.

19. Pollak S., Mortinger H.: Fatal dog bite injuries. *Beitr. Gerichtl. Med.*, 1989, 47, 487-495.

20. Boglioli L. R., Taff M. L., Turkel S. J., Taylor J. V., Peterson C. D.: Unusual infant death: dog attack or postmortem mutilation after child abuse?. *Am. J. Forensic Med. Pathol.* 2000, 21(4), 389-394.

21. Fiedorczuk Z.: Uszkodzenia schyłkowe spowodowane przez psa, pozorujące śmierć gwałtowną, *Archiwum Med. Sąd. Psych. Sąd. Kryminol.* 1964, 16, 105-108.

22. Hayase T., Yamamoto K., Yamamoto Y.: An unusual case of extensive cadaver ingestion by a domestic dog. *Arch. Kriminol.*, 1994, 194(5-6), 177-181.

23. Tsokos M., Schulz F., Puschel K.: Unusual injury pattern in a case of postmortem animal depredation by a domestic German shepherd. *Am. J. Forensic Med. Pathol.* 1999, 20(3), 247-250.

24. Tsokos M., Koops E., Puschel K.: Postmortem dog bites after sexually motivated homicide with multiple stab wounds – differential diagnostic aspects. *Arch. Kriminol.*, 2000, 206(1-2), 30-37.

25. Falconeri G., Zanella M., Malannino S.: Pulmonary thromboembolism following calf cellulitis: report of an unusual complication of dog bite. *Am. J. Forensic Med. Pathol.* 1999, 20(3), 240-242.

26. Lion C., Escande F., Burdin J. C.: Capnocytophaga canimorsus infection in human: review of literature and cases report. *Eur. J. Epidemiol.*, 1996, 12(5), 521-533.